

Г. В. Мухіна,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін факультету № 1,
кандидат педагогічних наук, доцент
(*Донецький державний університет
внутрішніх справ*)

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

На нашу думку у сучасному світі толерантність є найбільш поширеним механізмом формування глобального мультикультурного суспільства. Сучасні дослідники наголошують на тому, що головне місце у структурі компетентностей посідає саме громадянська та загальнокультурна компетентності. Громадянська компетентність в науці розглядається через призму готовності людини реалізовувати свої права та обов'язки, поважати права та свободи інших, усвідомлювати відповідальність перед суспільством і державою за свої вчинки. Тоді як загальнокультурна компетентність передбачає формування культури міжособистісного спілкування, оволодіння національною та світовою культурною спадщиною, аналіз та оцінку найважливіших досягнень національної, європейської та світової культур, засвоєння моделей толерантної поведінки та стратегій конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами [3, с. 309].

Проте хотілось б наголосити на тому, що саме в межах полікультурної освіти створюються умови для формування полікультурної компетентності особистості майбутнього психолога на основі компетентнісного підходу. Полікультурна компетентність – це здатність у межах міжкультурного контексту встановлювати контакт у відповідний спосіб і створювати умови, які є прийнятними для вільного вираження й ефективного обміну думками всіх учасників цього процесу [2].

У контексті окресленої теми вважаємо за необхідне навести висловлювання Л. Воротняк, яка визначає полікультурну компетентність як здатність людини інтегруватися в іншу

культуру при збереженні взаємозв'язку з рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях і навичках позитивної між-етнічної та міжкультурної взаємодії, що в результаті сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції в полікультурний світовий простір [1].

Слушним, на нашу думку, є визначення цього поняття як індивідуальної характеристики, яка повинна відповідати потребам і вимогам певної професії. Цілком має рацію М. Сімоненко стосовно того, що полікультурна компетентність – це «цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, що є результатом професійної підготовки особи у вищому навчальному закладі та в процесі неперервної освіти, успішність якої зумовлена сукупністю сформованих у фахівця компетенцій, які сприяють соціалізації особистості, формуванню в неї світоглядних і науково-професійних поглядів та майстерності, визначають успішність професійної діяльності, здатність до самореалізації, саморозвитку й самовдосконалення впродовж життя» [4, с. 92–93].

Отже, зазначимо, що полікультурна компетентність майбутніх психологів крім перерахованих вище змістовних складових, включає певну сукупність особистісних якостей і рис. До таких рис, що впливають на професійну поведінку майбутнього фахівця з психології, який повинен мати сформовану полікультурну компетентність, відносять щирість, відвертість, порядність, відповідальність, толерантність, неупередженість, культуру міжнаціональної комунікації.

Безперечно, у формуванні полікультурної компетентності, на нашу думку, як психологічні, так і соціально-гуманітарні дисципліни відіграють ключову роль, оскільки саме вони дають змогу повною мірою зрозуміти процеси розвитку та формування як особистості, так мультикультурного середовища в цілому. Саме в межах полікультурної освіти створюються умови для формування полікультурної компетентності особистості, яка базується не тільки на компетентнісному, а й культурологічному підході. Саме полікультурна освіта може сприяти формуванню в особистості такої якості, як толерантність [5].

Узагальнюючи, зазначимо, що ціннісний компонент полікультурної компетентності включає толерантність до представників інших культурних спільнот, яка проявляється у сформованих цінностях, які зі свого боку передбачають пошану та визнання рівності, соціальну відповідальність за свої слова та вчинки; прийняття особистістю культурного різноманіття як обов'язкової соціальної норми. Що стосується когнітивних компонентів толерантності та полікультурної компетентності, то змістовно вони, на нашу думку, мають багато спільного, бо передбачають знання культурного різноманіття народів, прийняття особливостей діяльності та досягнень інших культур, знання про взаємодію представників різних культур у спільному соціальному просторі. Діяльнісний компонент полікультурної компетентності включає певні вміння, деякі з них збігаються з уміннями, які є складником інструментального компоненту поняття «толерантність», наприклад, здатність організовувати взаємодію з іншими людьми та групами, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу та довіру до інших людей тощо [5].

Отже, формування полікультурної компетентності майбутнього психолога, на наш погляд, є неможливим без поваги до інших, тобто здатності розуміти та співпереживати іншим. У сучасних наукових студіях панує аргументована багатьма науковцями думка про те, що до формування полікультурної компетентності, складником якої є толерантність, слід підходити послідовно та системно. Умовами формування полікультурної компетентності особистості психолога є: інтегративний підхід до культурологічного збагачення світогляду особистості в процесі навчання протягом всього життя; побудова освітнього процесу на основі особистісно-орієнтованого підходу; застосування асертивних способів спілкування та взаємодії; врахування мультикультурних потреб у спілкуванні тощо [5].

Насамкінець зазначимо, що основною метою мультикультурної освіти, яка спрямована на формування майбутнього психолога є формування толерантної особистості, яка усвідомлює свою етнічну й національну ідентичність і здатна до міжкультурного спілкування й активної взаємодії з представниками різних культур полікультурного суспільств.

Список використаних джерел

1. Березюк О. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 193–209.
2. Іванюк І. Міжнародні підходи до визначення поняття полікультурної компетентності в сучасній педагогічній науці. URL: https://lib.iitta.gov.ua/7281/1/Intercultural_competence_Ivanyuk.pdf (дата звернення: 11.06.2024).
3. Кендзьор П. Толерантність як ціннісна складова полікультурної компетентності особистості школяра. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7831/1/%D0%9A%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B7%D1%8C%D0%BE%D1%80.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
4. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі : монографія / Р. Кравець. Вінниця : «Планер», 2017. 434 с.
5. Толерантність як аксіологічна основа професійної культури поліцейського : колективна монографія / Т. Кононенко, В. Аксьонова, Г. Мухіна та ін.; /за заг. ред. Т. Кононенко. Київ : Алерта, 2024. 234 с.